

mulje

Monika-Evelin Liiv (Caesar) ja
Helen Lokuta (Kleopatra).

“Julius Caesar” Estonias – meelelahutust oli, aga kuhu jäi armastus?

MAARJA KINDEL
muusikateadlane

Georg Friedrich Händeli ooper “Julius Caesar” Rahvusooper Estonias. Esietendus 27. ja 28. jaanuaril festivali “MustonenFest – Barokk!?” raames. Esmalavastus Eestis.

Vaadates Rahvusooperi viimaste hooegade uuslavastusi, tuleb tõdeda, et välislavastajate osa on hirmutavalt suur. Neeme Kuninga lavastuste arv Estonia repertuaaris on tagasihoidlik. Rääkimata siis teistest tegijatest. Jääb mulje, nagu puuduks meil usk ja usaldus oma lavastajate ning teatriinimeste vastu. Kas tõesti pole meil enam võimekaid inimesi, kes oskaksid ooperit lavastada? Ma keeldun seda uskumast. Andekad ja asjast huvitatud isikud on vaja lihtsalt üles leida ning anda neile võimalus. Loomulikult on teatril lihtsam väljast kedagi enam-vähem “turvalist” sisse tuua ja iseenesest pole selles midagi halba, et meie ooperitrupiga töötavad rahvusvahelise taustaga lavastajad, aga on see mõistlik ja jätkusuutlik? Kardan, et mitte – oma lavastajaid on vaja, et saaksime rääkida

täisverelisest eesti ooperitraditsioonist.

Niisiis, seekord siiski **Georg Rootering** Saksamaalt, kes lubas “Julius Caesari” näol pakkuda head meelelahutust ning jutustada kuulsat armastusloo huumori võtmes. Kahjuks või õnneks pole Rootering sellise lähenemise poolest esimene. Kindlasti märkas nii mõnigi teadlikum vaataja, et Estonia “Julius Caesari” oli mitmeid sarnasusi David McVicari 2007. aastal Glyndebourne’i festivalil loodud suurepärase lavastusega. McVicar tõestas, et barokkooper võib olla vägagi meelelahutuslik ning tänapäeva publikut kõnetav. Ei tahaks hakata siin arutama, kui paljus kaks lavastust omavahel sarnanesid, kuid McVicari vaimukas lähenemine oli ilmselgelt eeskujuks võetud.

Huumoril oli Rooteringi tõlgenduses oluline osa. Ajuti tundus, et Händeli *opera seria*’st on saanud *opera buffa*, ja seda kahjuks mitte alati parimas mõttes. Palju oli kulunud võtteid ja ettearvatavust, mis kinnitas taas kord tõsiasja – nalja tegemine on tõeline kunst ning kramplik püüd publikut naerma ajada võib lavastuse kunstilist vää-

tust õonestada. Oli ka värskeid ideid, nagu näiteks kolmandas vaatuses sõdalaste asendamise mõõku täristavate nukkudega, ning situatsioonikoomikat. Nii liikumises (**Kati Kivitar**) kui ka lavakujunduses ja kostüümides (**Lukas Noll**) jäi silma paar absurdi-huumori piirimail sündinud lahendus: teises vaatuses lesis Kleopatra suurel pehmel vähikujulisel asemel, Ptolemaiose naissõdalaste rõivastus oli sulam Tomb Rideri agendi Lara Crofti ja idamaistest riietest, Kleopatra oli vangistatud Tallinna vanalinna müüride vahele, tema kentsakas tants gloobust meenutava suure rannapalliga jne. Kostüümid olid üldiselt väga kirjud nii värvidel kui ka ajastustiilidel, ent kuna see haakuks lavastuse tervikkontseptsiooniga, siis see materjalide, toonide ning stiilide paljusus ei häirinud. Lavakujundus oli huvitav, kuigi laadi poolest üsna vaoshoitud. Kõrged kaarjad liivaluited olid efektsed ning erinevate tasapindade ja poodiumide kasutamine võimaldas vaheldusrikast liikumisrežiimi. Arvatavasti oli lauljatel takistusrajaga sarnaneval laval üsna keeruline lii-

kuda, aga visuaalselt oli selline “akrobaatika” köitev.

Enne mainisin, et tõsisest ooperist kipus saama lõbus vaatamäng, kus trikitamine varjutas tegelaste sügavamat käsitlust. Koomilise lähenemise puhul peaks siiski põhitähelepanu koonduma tugeva karakteriga tegelaste siseheitlusele. Just muutumised ning murrangupunktid tegelaste sismaailmas ning nende võimalikult usutav esiletoomine on “Julius Caesar” peaming vägi ja võlu. Kõige enam tundsin Rooteringi interpretatsiooni juures puudust armastuse kohalolekust – minu arvates on “Julius Caesar” eelkõige armastuse lugu. Siin pole oluline üksnes Kleopatra ja Caesari armastus ning selle mõju mõlema elutunnetusele, vaid ka Cornelia kustumatu, sügav armastus ja austus mõrvatud abikaasa vastu, Achillase hõõguvad tunded Cornelia vastu, mis juhivad ta lõpuks üsnagi ootamatu käitumiseni jm. Seda kõike justkui oli, aga looritatud kujul, mistõttu jäi lavastuse lummus üürikeseks.

Olgu lavastaja tööga nagu on, ahela kõige olulisem lüli on ikkagi laulja, tema on energiavoogude juht ja katalüsaator, kanal lavastaja abstraktsete ideede ning tegelikuse (publiku) vahel. Mõeldes “Julius Caesari” muusikalisele nõudlikkusele, pani mind hämmastama Estonia võimekus panna välja kaks koosseisu, kusjuures mõnda rolli on valmis esitama isegi kolm erinevat inimest. Milline küllus! Paraku tuleb tunnistada, et tasemelt on tegemist kahe üsnagi erineva koosseisuga – esietenduse ehk esimese koosseisu vokaalne tase on märksa ühtlasem ning kõrgem. Selle koosseisu särav täht oli **Helen Lokuta**, kes kütkestas publikut eheduse ja mitmekülgsusega. Võrratult kaunilt kõlasid Lokuta esituses Kleopatra aariad “Piangerò la sorte mia” ning “V’adoro, pupille”. Omaette nauding on Lokutat laval vaadata, olgu see siis teise vaatuse lillades toonides õhtukleidis või elades kaasa tema esimese ja kolmanda vaatuse mõnusalt koketeerivale näitlemisel. Kleopatra rollis võib Estonias laulmas kuulda ka **Katrin Targot**, kel on vähem la-

Oma lavastajaid on vaja, et saaksime rääkida täisverelisest eesti ooperitraditsioonist.

vakogemust. Lavalise aktiivsuse ning karakteri ereduse poolest ei jäänud ta kuidagi Lokutale alla, kohati oli temperamentsemgi. Vokaalselt oli aga pilt teine. Mitte igas registris ei hela Targo hääl kaunilt, kõrgetel nootidel muutus soprani särav hääl kriipivaks, mistõttu polnud Kleopatra aariaid alati meeldiv kuulata. Julius Caesarit kehastanud **Monika-Evelin Liiv** on lopsaka tämbri ja tugeva häälega laulja, kes näitas oma tegelaskuju kehastamisel üles äärmist tõsidust. Muusikalisel kõrgetasemelisel esituse juures jäi ehk puudu vabadusest olla mänguline ja oskusest näidata Caesari isiksuse arengut. Selles vallas sai paremini hakama järgmisel õhtul nimiosa laulnud

Teele Jöks (Caesar) ja Katrin Targo (Kleopatra).

FOTOD HARRI ROSPU

Teele Jöks, kes oli nii laval liikumises, miimikas kui ka psühholoogiliselt dünaamilisem. Samas on Jöksil kõlavõimsusel ja kandvuselt tagasihoidlikum hääl, ehkki muusikaliselt oli kõik kaunis ja mõtestatud (aaria “Se in fiorito ameno prato” oli hunnitu!). Tundub, et ideaalne nais-Caesar oleks sümbioos Liivist ja Jöksist. Lisaks Kleopatra ja Caesari loole on ooperis kaalu Cornelia ja tema poja Sextuse liinil. **Juuli Lill** ja **Oliver Kuusik** mõjusid neis rollides tõepäraselt ning siiralt, palju aitas kaasa lauljatevaheline hea side. Üsna levinud tõlgendusena esitas Kuusik Sextust kui poisikest, kes erinevate äparduste ja sündmuste käigus lõpuks täismeheks kasvab. Kuusikul on meeldivalt velvetine hääl ja kuigi mõnes aarias kaotas see veidi oma ilust, saavutas ta ooperi lõpuks tämbriiselt hea kontrolli. Sarmi ja näitlemisande poolest on Kuusik

Kõige enam tundsin Rooteringi interpretatsiooni juures puudust armastuse kohalolekust – minu arvates on “Julius Caesar” eelkõige armastuse lugu.

lavale sündinud. Teisel õhtul laulnud **Andres Köstri** Sextus oli tõsisem, tundlikum ja hapram. Iseenesest meeldis mulle selline lähenemine väga, kui ometi oleks kõik vokaalselt õnnestunud. Siin-seal tundus, et Köstri lüürilise ja kammerliku hääle jaoks oli Händeli aariate esitamine suur eneseületus, mis väljendus eelkõige ebaühtlases kvaliteedis. Ooperi kaabakat Ptolemaiost mängis **Mart Laur**, kellele kohe sobivad sellised karakterrollid (mõeldes humoorikale Kokatari rollile Prokofjevi ooperis “Armastus kolme apelsini vastu”). Ka seekord kutsus tema mäng esile naerupahvakuid. Sümpaatsed olid ka mitmed kõrvalosad: **Olari Viikholm** Curiona, **René Soom** Achillasena, **Triin Ella** ja **Maire Haava** Nirenusena.

Rahvusoooperi sümfooniaorkestrit juhitas seekord **Andres Mustonen**, kelle energiale tugines suuresti etenduse muusikaline külg. Mulle tundus, et särinat ja sädemeid oleks võinud orkestri esituses rohkemgi olla – ikkagi barokkooper –, ja ma pole nõus Alvar Loogi seisukohaga (Postimees 1. 02. 2012), nagu oleks Mustonen olnud orkestri ees tormakas. Mustonen oli tähelepanelik ja arvestas lauljaga. Pillimängijate põhjalik töö kandis vilja ning orkestri musitseerimist oli nauding kuulata. Eriti hingestatult ning õrnatundeliselt kõlas orkestrisaade aarias “Piangerò la sorte mia” teisel õhtul – sellised muusikalised hetked jäävad meelde.

Estonia “Julius Caesari” lavastuse mõju ning hinnang sellele sõltub ilmselt vägagi palju vaataja varasemast kogemusest, eelarvamustest, maitsest, tujust, elufilosoofiast: ühele suurepärane meeletahutus, teisele läbikukkunud eklektika, kolmandale ergutav muusikaelamus. Mina olen tänulik, et sain Händeli tähteost Estonias kuulda ja näha.